

HISTORIA

ELS DARRERS CENT ANYS A TAVERTET

LA PRIMAVERA

Benvinguda sigui la primavera. Ja podrem anar per passar l'arada plana i a preparar el guaret per plantar les trumfes, que la terra ja és ben aúta pel fred i les podrem plantar amb bona saó.

El diumenge, tot anant a missa, ja podrem mirar si trobem dones per herbejar el blat, ja que les noies no ho aconseguirien pas, i és hora; puix les calcides i ratabous ja comencen a treure el cap.

No ens podrem pas entretenir, ja que serà qüestió d'anar per portar els fems a aquells camps on hi havia naps, que ja s'acaben, i preparar per al blat de moro i fessols.

Doncs sí, per allà a finals d'abril, es començaven les feines de primavera: plantar les trumfes, portar fems i lleurar per al blat de moro i herbejar el blat. A plantar les trumfes no hi havia gaire feina, puix que a aquesta comarca sols se'n solien plantar per al consum de la casa, ja que la te-

rra no és massa apropiada per a les trumfes.

Si es volia tenir el blat net de calcides, ratabous i altres herbes, totes les quals perjudicaven molt el blat, i a més, eren molt molestes per segar, com que no existien els herbicides, calia herbejar els sembrats. Com ja he indicat, se solien llogar dones, que sempre n'hi havia que ho esperaven per poder fer algun centim per les despeses de casa, i, les noies, per poder-se comprar el vestit nou per la festa major. Una de les herbes que s'havien de treure del blat eren les "màstees", una herba comestible, i se'n servien per fer l'amenit de la

beguda de la tarda (berenar) que, pel mes d'abril, ja se'n començava a fer, puix que les tardes són llargues, i, com el dinar solia ser prou fluix (escudella, un tall de cancelada i un os d'esquena amb poca carn), llavors, per esperar el vespre era massa llarg.

També en aquells dies se solia cavar l'er i els pèsols, que també era feina de dones.

En entrar al maig, ja s'anava per plantar el blat de moro i fessols, mentre el bover anava portant fems i llaurant. Si per esperar fems, o per altres causes, es feia tard per plantar blat de moro, a l'últim que es llaurava s'hi sembrava

sorgo o melca, cosa que era prou necessària per al bestiar, com a menjar de tardor.

A finals de maig, o abans, ja es començaven les cavadures; primerament les trumfes i, seguidament, el blat de moro, i ja no es parava fins al segar. Si es podia, les trumfes es cavaven i, al cap d'uns dies, es recavaven i es colgaven al mateix temps. El blat de moro, si es podia, també es recava va, encara que moltes vegades, amb prou feines es podia cavar, ja que en aquells temps la feina sempre anava al damunt, i el temps moltes voltes ho destorbava, uns anys per molta pluja, i d'altres per eixut; i no era rar l'any que quedava algun tros sense cavar.

Més o menys ja he fet una mica d'esbòs de les feines principals, encara que potser amb una manca de detalls; però m'ha semblat que les feines de primavera no en requerrien massa, i potser serà millor que esbrini i dediqui més detalls a la vida, diguem-ne cultural o espiritual.

Ja que en capítol o temporada d'hivern hem arribat fins a carnes-toltes, crec necessari de continuar amb la quaresma, Pasqua i al-

tres esdeveniments rituals de la temporada, ja que tan rica n'és la primavera.

L'endemà de carnes-toltes, tots sabem que és Dimecres de Cendra. Durant el meu record no és pas que hi hagués massa assistència a la missa i funció d'imposició de cendra. Majorment, hi solien assistir dones i quitxalla.

En aquells dies, a la parroquia es feia la publicació de la Butlla, adquirint la qual sols era obligació, en consciència, de fer magre els divendres de quaresma. Només les famílies més pobres deixaven d'adquirir-la, puix que encara que l'almoina fos mínima, el fet de ser molt pobres ja els eximia de tal càrrega o penitència. També sempre hi havia alguna que, tot hi podent, deixava d'adquirir-la preferint viure la fe del carboner, com, no pas massa acertadament es deia, puix que tampoc mancaven carboners prou piatosos.

L'abstinència dels divendres de quaresma i d'altres dies magres, durant el meu record, ja no era pas molt rigorosa, puix que ja es podia amanir amb cancelada de porc, i vingué un moment que fins ens donaven llibertat de poder menjar els tallets petits

de la cancelada que servia per amanir, que per aquí en dèiem "carlins", però ben barrejats amb viandes.

Malgrat que els meus pares ens recordaven que més antigament el dia abans del dia magre, les dones ja havien de rentar ben bé els atuells de cuinar, perquè no hi quedés poca ni molta grassa de porc, ja que sols es podia amanir amb oli.

Això sí, segons el meu record, tots esperàvem amb gran desig el Divendres Sant, dia principal de la penitència, per poder saborejar aquell bacallà amb panses i ous durs tan deliciós i que sols es menjava aquell dia de l'any. Jo no sóc pas teòleg per poder jutjar si allò era penitència o bé una festa assenyalada que compensava el sacrifici que es feia els altres divendres de quaresma. El que sí sé, que l'Església ens ho permetia mentre no es mangés carn, o sigui, que no n'era pas contrària.

El dejuni, els dies que n'era, sols obligava a les persones de divuit a seixanta anys i sols les que vivien de renda, o que no tenien treballs pesats.

Pel que tocava al jovent, potser eren

els qui tenien la penitència més feixuga, ja que durant la quaresma no es podia fer ball, un dels pocs divertiments que llavors tenia la joventut, a pesar que no deixava de ser un divertiment sempre mal vist per l'Església, que hi veia greu perill moral, encara que potser era major el tal perill quan no hi havia ball i el jovent anava a collir floretes dins el bosc.

Prou recordo que per carnestoltes fèiem la despedida al piano manubri que, abans de Nadal, havíem llogat a Caldes de Malavella, que prou bé convenia un bon repàs per afinar-lo, puix que no eren poques les cordes trencades, i, al mateix temps, ja fèiem els contractes d'uns altres per estrenar a la Pasqua.

No era pas poca l'alegria que teníem el dissabte de Pasqua, quan el carro que el duia de Cantoni arribava i el podíem començar a fer sonar, després de set setmanes de silenci! No eren pas tots els anys que s'estrenava el piano el dissabte, puix que eren més els que s'organitzaven caramelles i, llavors, el ball no s'engegava fins el diumenge.

No pocs eren els

anys que es feien dues colles de caramellaires: la dels grans i la dels petits. Suposo que els caramellaires s'organitzaven si fa no fa en tots els pobles de la mateixa manera: Uns quants joves amb prou alegria i dinamisme, un músic que solia ser un pastor tocant el clarinet, més bé o més malament, a qui s'havia de pagar el jornal, i no petit, ja que ell havia de llogar un suplent per guardar el ramat; un bombo que també s'havia de llogar, i que poques vegades es podia tornar sense ser rebenat, una cistella ben enramada per les noies que contribuïen a l'organització i que s'hi lluïen tant com podien, puix que, si es creuaven dues colles, sempre es miraven a veure quina portava la cistella més bonica, i si a un ma-

teix veral hi passaven més d'una colla; prou que les noies s'hi ficaven bé i després ho comentaven, per vergonya dels que la duïen més rònega. El que no podia fallar era un bon corrandista; i era el que més vegades fallava. No sempre se'n trobava un de bo per llogar i, si es trobava, com que eren prou cercats, s'ho feien pagar molt bé, i no sempre el pressupost hi arribava, i llavors s'havia de solucionar així com es podia. I a fe que el corrandista era l'ànima de les caramelles.' Quan es parlava que es farien caramelles ja tothom deia: a veure quin músic tindran, a veure quin corrandista hi tindran.

Tant el músic com el corrandista s'ho feien pagar bé, però tampoc era lleugera la seva tasca, ja que

es començava el dissabte de matí, després d'haver tocat l'al·leluia, per allà a les vuit del sol i no eren rares les vegades que es plegava el diumenge al migdia, i havent corregut tota la nit per camins de tota mena i cantat a cada casa. Bé, a cada casa a voltes no, puix que les cases que tenen dol no s'hi passava i a d'altres que no hi havia jovent i els amos no es volien llevar a la nit o obrir la porta, cosa que els havia de demanar el corrandista amb les seves improvisades corrandes.

Doncs sí, la feina de corrandista era molt compromesa i no sempre ben fàcil, puix que quan la colla dels caramellaires havia acabat de cantar els goigs de la Mare de Déu, generalment cada colla les cantava diferents, i alguna cantava les cople de les noies, llavors, mentre els fadrins feien la brometa a les noies, el corrandista, amb les seves corrandes havia de procurar quedar bé amb l'amo i la mestressa, amb les noies, amb l'hereu i fadrins llogats i altre personal de la casa.

Moltes vegades, per més que en sabés de memòria, n'havia d'improvisar moltes

o se les havia de treure de la butxaca, com vulgarment es deia, ja que era ritual que no podia parar les corrandes fins que la mestressa els donava la paga, que solia consistir en ous, cèntims i, algunes vegades hi havia qui donava alguna butifarra o algun tall de cansalada per fer les truites el dia de la "beguda". Més d'un cop es trobaven amb alguna mestressa una mica tossuda o distreta, que no es decidia a portar els ous i llavors el corrandista, quan ja estava cansat de procurar eixamplar la pell a tota la família amb les seves corrandes xiroies, no tenia altre remei que, amb la seva astúcia, per mitjà de corrandes demanar que s'afanyessin a portar la paga, ja que ho tenien tard.

Després també calia tot cantant, donar molt bé les gràcies i fer un comiat cordial, desitjant les bones festes i fins un altre any, si a Déu plau.

El corrandista, per quedar bé, calia que entre corrandes i corrandes, mentre el músic les repetia amb el seu instrument per amenitzar-les, tot passejant anés mirant els camps, els contorns de la casa,

la sala i la cuina, per poder fer bones lloances als que tant bé ho cuidaven i així ell quedava bé i sempre queia millor recompença.

Ara aquí em cau bé de contar una anècdota ocorreguda al meu pare, quan jo encara era a Olot a fer barretines, i que més d'un cop li havia sentit explicar. Doncs, a pesar que jo no l'havia sentit mai a cantar, si no era l'ofici a l'Església, es veu que de jove també era corrandista, i, una vegada, es va trobar en una casa de pagés molt coneguda del poble que es veia fumut, que es trobaria fracassat, puix que les dones de la casa s'assegueren al banc de la sala i es veu que es pensaven que la festa duraria tot el dia. Sort que, tot d'una, arribà l'amo, tirant de l'egua, de portar un sac de blat de moro a moldre a Molibernat; hi tenia mitja hora d'anada i altra mitja de tornada i, quan marxava de la casa ja arriben els caramellaires; tot admirat i mig enfadat, digué: encara són aquí? què hi féu vosaltres dones aquí encantades? Doneu-les la paga i que fotin al camp. Llavors pogueren marxar després d'haver cantat cent una corran-

da, puix que el que duia la cistella les anava comptant, i amb la circumstància que sols havien quedat el corrandista, el músic i el que duia la cistella, puix que la colla ja feia estona que els esperava a la casa veïna.

La feina més forta per al corrandista era quan es trobaven dues colles diferents de caramellaires, cosa que els feria l'amor propi i es començaven a desafiar per veure qui en cantaria més i més boniques, i qui acabaria abans el reguitzell o el cap de fil. No cal dir que, al final, hi entrava la sàtira, però, com és natural, un o altre era derrotat, si no era que els caps de

colla no els feien plegar, puix que se'ls feia tard.

Solia ser costum que el qui portava la cistella sempre era algun hereu, puix que els hereus en moltes coses tenien preferència, i també a saludar les fadrines.

Les cases on hi havia noies, aquell dia prou que tenien la casa ben neta, ja que, per a elles, era un dels més grans dies de l'any. Fins procuraven tenir la clavellina ben florida, per poder obsequiar aquella colla jovial de fadrins amb clavells frescos i vermells. No seria rar que alguna vegada, de resultes de les caramelles n'hagués sortit algun enamora-

ment.

De tot el que es recollia amb les caramelles, després d'haver pagat les despeses de músic, corrandista i bombo, es destinava a fer la típica beguda el diumenge següent, o sigui, el dia de Pasqüetes, a alguna font o planell apropiat. La beguda solia consistir en abundància de truites i amandes, que n'hi havia a dojo també per al jovent que hi acudia, i per la mainada, ja que tothom hi era convidat. Si el pressupost hi arribava, també es llogava algun acordió per després d'haver-se ben atipat, fer-hi alguna ballaruga, i, després, santes pasqües.

LES CAMELLES (CAMILLERES)

El primer goig que tinguéren
fou quan l'àngel vos portà
aquella noble ambaixada
que el fill de Déu s'encarnà
dintre les pures entranyes
per guardar-nos de l'infern.

Assistiu-nos gloriosa,
puix que en sou Mare de Déu.

Plena de l'Esperit Sant
vos digué vostra cosina
per ser la flor més fina
i el tresor més principal,
beneït és el fruit del ventre,
el segon goig que teniu.

Assistiu-nos...

El tercer és quan amb dolçura
parireu un Déu etern
quedant-vos verge i pura
i molt més blanca que la neu;
els àngels amb melodia
canten i alcen la veu.

Assistiu-nos...

El quart: sens obligar-nos la llei,
al temple lo haveu portat;
Simeon quedà admirat
en veure tan noble Rei.
Per un quart goig, dolça Mare,
dalt del cel vos presenteu

Assistiu-nos...

Entre els doctors disputant,
al temple lo haveu trobat;
amb quin goig fou observat
quan els savis van parlant,
dient-vos, oh dona santa,
quin amor al fill tindreu.

Assistiu-nos...

El sisè goig en renova
lo demés de vostra vida,
per ser rosa florida
i el tresor més principal.
Doneu-nos dolçura tanta
per la gràcia que useu.

Assistiu-nos...

El setè goig que tinguéreu,
veure el Fill ressucitat
per donar-nos llarga vida
i esborrar nostre pecat.
Si en res ens hem errat,
supliquem que ens perdoneu.

Assistiu-nos...

Les pasqües van arribant
amb molta i gran alegria;
volgueu, Jesús i Maria,
que tots bones les tinguem.

Si alguna cosa busquem,
alguna cosa de bo,
sigui pollastre o gallina
o sinó un gros capó.

Si gallina n'ha de ser
i no pot ser un gran capó,
digueu-nos que sí o que no
tot ho prendrem a fi de bé.

Les gràcies vos dem des d'ara,
puix que sou tant gent de bé.
M'apar li riu la cara
al nostre cisteller.

Doneu-nos alguns ous,
també algunes butifarres
i tallades de cansalada.
Tot ho prendrem de bon grat.

Si ens ho doneu tot plegat,
molt més contents quedarem
i un altre any a semblant diada,
si a Déu plau, ja tornarem.

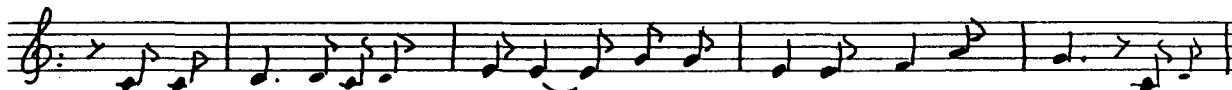
JORDI SANGLAS

La transcripció musical
ha estat feta per
ISABEL CABALLE

M E L O D I A M E S A N T I G A :

Lo pri - mer goig que tin - que - ren fou quan l'an - gel vos por - tà
a - que - lla no - ble am - bai - xa - da que el fill de Deu s'en - car - nà

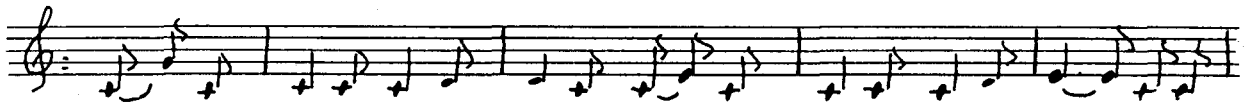

di - tre les pu - res en - tra - nyes per guar - dar - nos de l'in - fern assis -

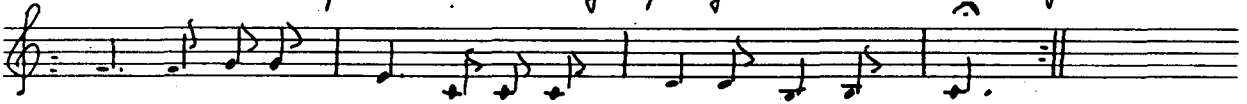

tin - nos glo - ri - o - sa puig que en son Ma - re de Deu.

M E L O D I A M E S M O D E R N A :

Lo pri mer gaig que tin. que ren fou quan l'an gel vos por. tà a que.
Din. tre les fu. res en. tra. nyes per quan. dar. nos del in. fern assis.

lla no. ble am bai. xa. da que el fill de Deu s'en. car. nà
tin. nos glo. ri. o. sa puig que en sou Ma re de Deu.

IN MEMORIAM

En Josep Subiranas ens ha deixat, tot just encetat l'any. S'ha clos un nou període dels nombrosos que emplenen la història de Subiranes, l'antic casal l'origen del qual possiblement data dels alhors del segle XI. Aquesta pèrdua que ens ha entristit a tots té una significació molt especial dins del quadre de l'actual Catalunya agrícola.

Subiranes és molt més que una pagesia del Collsa cabra; és una pairalia senyera que des de les antiquíssimes "Casas Sobiranas" ha anat adquirint importància i relleu en tota la comarca, i àdhuc fora d'ella. No oblidem que fins als temps presents, han estat les hisendes camperoles catalanes les que crearen les cases nobles i patriarcals que forniren mantes generacions pagesívoles que, amb el seu únic i sostin-

gut esforç, foren la base fonamental de la prosperitat del nostre país. Avui dia, en què l'huracà de la despoblació rural s'ha endut els grans casalicis, o que els ha deixats pràcticament abandonats al seu llastimós final, l'existència de Subiranes, menada i habitada pels propietaris i en ple rendiment, és realment reconfortant.

Sota aquest aspecte, Josep Subiranas ha estat el ferm continuador de l'ancestral nissaga, i ha travessat la feixuga època de l'èxode amb una total enteresa i sense la més lleu feblesa ni vacil·lació; mai no pensà, ni per un moment, a deixar la llar dels seus avantpassats. I Subiranes continua i és l'única mansió patrícia que resta habitada en el terme de Tavertet - i és de les comptades de tot el Collsacabra

com un clar exemple de fidelitat a la terra, que dissortadament no ha estat pas seguit. Aquesta ha estat l'obra cabdal, digna de tot elogi, de l'home resolut i volenterós, absolutament tenaç i aferrat a la seva família i la seva heretat.

Parlem ara, després d'una ràpida ullada a l'hisenda, de l'home, del gran home que sota la seva manifesta senzilla aparença, ha estat Josep Subiranas i Masmitjà. Durant els darrers temps, havíem sortit innumbrables vegades junts, per tal de recórrer les seves extenses pertinences, i m'havia fet conèixer les inesgotables bel·leses del Collsacabra, concretament la zona de Tavertet. Després ja foren llargues passejades vagare

(continua a la pg 16)